

Despre nașterea duhovnicească a artei ca despre smerita îndrăznire întru cele cerești

- mărturisire pentru calea dreaptă în artă -

Ioan – Silviu BATARIUC

Motto: nu poate un vas de lut (arta) să țină apa,

de nu e trecut prin foc (Duhul), 1 Corinteni 10,13

Sensul artei se leagă de însuși sensul existenței noastre, de acea taină, prin natură indefinibilă, ce are gradul ei de apofatism, care ține de străfundurile ființei noastre, de acele profunzimi limpezi peste care Duhul lui Dumnezeu se plimbă, sau de acele nebuloase la fel de adânci în care diavolul își duce lupta pentru ocuparea teritoriilor neumbrate.

În această lipsă de ierarhizare(democratică) a valorilor, în care arta posedată și cea revelată, în care nălucirile și inspirația stau pe aceeași scenă și la aceeași simeză, în care nefirescul e mult mai interesant decât firescul, oricum privit ciudat, în care dezumanizarea, degradarea, patologicul, pseudo-valorile, anormalul din literatură, film, arta plastică, muzică etc., promovate în duh faustian cu malefica știință pentru cunoașterea binelui și a răului, toate acestea reușesc cu brio să fie înaintemergătorii lui Antihrist, pentru că Dumnezeul lor, cel fără scrupule e iubirea de arginți, de lume și de ei înșiși. Astfel arta devine un fetiș al “stăpânitorului acestui veac”, o efigie pentru pofta trupului, pofta ochiului și trufia vieții. Pe acest fond idolatru și se cere să mergi ca pe deasupra apelor, cu credință, nădejde și dragoste, ca să nu te afunzi în această mizerie și să fii inghițit așa cum un drog îl înghite pe cel drogat.

Și totuși, care este frontiera dintre bine și rău în artă, dintre dumnezeiesc și diabolic, dintre curat și necurat, care este norul “levitațional” care te ridică de la cele lumesti și de la voia ta proprie, ca să crezi așa, cu voința tăiată? Poate exista o cale dreaptă în artă

sau o artă duhovnicească (în Duhul lui Dumnezeu)? Există un alt tip de vedere? Pentru că în 'Păstorul lui Herma' creștinii sunt numiți "un alt fel de oameni". Atunci înseamnă că or avea și un alt tip de vedere. Dan Puric spunea că "există o artă care mătură drumul până la biserică" și că "trebuie să înoți împotriva curentului ca să fii viu". Oare poate fi și o artă moartă?

Sunt niște întrebări pe care mi le-am pus în repetate rânduri...răspunsurile...frânturi de idei așternute la vreme de frământare... nu au pretenția impunerii unui canon...ci sunt pași timizi spre ceea ce cred că este firesc, câteva principii de bază, coordonate, direcții, repere, care ar putea să despartă apele în artă.

Pentru artistul creștin, lumea văzută nu mai apare ca ultimă realitate , ci vederea devine cunoaștere, lumea devine o oglindă a cerului, (" spatele lui Dumnezeu"), iar acesta culege din rațiunile lucrurilor, cu ajutorul unei gravitații cerești. Totul este asumat interior, în simplitate , nu mai sunt contradicții , sciziuni sufletești, artificii, senzualitate, slavă proprie, negații, ci realitatea devine un drum spiritual, o cunoaștere a celor dumnezeiești. Munca artistului apare ca o jertfă de sine, ca o slujire, ca o ofrandă, el devine creator după chipul Creatorului, arta în sine fiind ca o lumină călăuzitoare în întunericul unei lumi plastice, ca o suflare a lui Dumnezeu.

Sf Maxim Mărturisitorul spunea că sensul unui lucru arată măsura lui și exprimă în același timp ființa și mărginimea lui . Acest fond, esența, sensul, rațiunile și duhul artei, trebuie privite din interior, un interior sumbru sau luminos, o fundătură sau un infinit, o pustietate sau o împărăție.

Pentru un artist creștin, lumea (lumen- lumina) apare ca scaldată în lumina Logosului, iar arta lui are un caracter vizionar. Iată cum această lume rămâne un pedagog și pentru artiști, o lume care sfârșește în „ chipurile celor fără de chip și formele celor fără de formă”, (ceea ce e dincolo de chip ca fundament al chipului), spune Sf Grigorie Sinaitul, la fel cum în chipul unei persoane trebuie să trăim ceea ce e mai presus de chip, dar are virtualitatea chipului.

Artistul creștin nu e cel ce cade în stăpânirea celor trecătoare și vremelnice(slujire trupească, pătimașă, rătăcire printre simblouri), mintea lui nu e lipită trupește numai de materie prin

simțuri(mintea ar lua chipul mișcării diforme a patimilor), ci el are o slujire în Duh, pentru că cel ce înțelege lumea sensibilă, contemplă pe cea inteligibilă.

Într-o interpretare filocalică, cei doi fii ai lui Samuel sunt materia și forma, trupul figurilor. Iar cei cinci nepoți sunt mișcarea abuzivă a patimilor spre materie și formă. Deci există o parte trupească și sensibilă a simbolurilor(pâine pământescă) la care nu trebuie să te oprești, și o lucrare dumnezeiască și spirituală din simboluri care sunt oglindire a Logosului (pâine cerească) și care ține de înțeleșurile duhovnicești la care trebuie să ajungă artistul ca să nu cadă în înșelăciunea imaginației și să se facă sminteală lumii. Soluția ar fi să bați la ușa milostivirii dumnezeiești, ca această minte să nu rămână în robia formelor și chipurilor, ce umplu simțirea cu năluciri, și închid în simboluri pe cei ce le slujesc.

Amestecarea lucrurilor cu patimile dă naștere idolilor. Arta în sine devine un idol, și dacă artistul nu depășește cele văzute printr-o contemplare în duh (= *cunoaștere simțitoare* sau *simțire înțelegătoare*), el devine bântuit și dă expresie idolilor sensibili și inteligibili, are loc o desacralizare a lucrurilor bune și o sacralizare a patologicului, a angoasei, a patimilor. În absența sensului revelat, artistul trăiește disperarea unei îngustimi și fanatismul prin simțire pentru lucrurile mărginite. El investește cu un sens personal ceea ce e demonic și zeifică absența și absurdul. Totul devine antropocentric și nu hristocentric și trăiește o fugă de Dumnezeu și chiar de el însuși. Arta lui necreștină devine expresia acestei fugi adamice. Astfel, într-un mod nerațional, se așază pe tron minciuna frumoasă ca împărăteasă a acestei lumi. Nu degeaba sintagma "nu avem împărat decât pe Cezarul", desemnează în interpretarea filocalică cele ce cad sub simțuri, și tot acolo, pomul vieții este o vedere nedezbinată, pe fondul unei minți curate, iar pomul cunoștinței binelui și răului, desemnează cele sensibile, ca ultimă realitate în care simțurile biruie mintea (pătimașă) și stăpânirea celor trecătoare asupra înțelegerii (slujire trupească). Cu mintea îngroșată(neînduhovnică), se prinde cu amândouă mâinile de corporalitatea acestei lumi ca de propriul dumnezeu, care îl investește cu puteri artistice, ca făuritor de rătăcirii „pline de sens”.

Însă în ceea ce privește artistul creștin, talentul artistic (harisma) și puterea „demiurgică”, creatoare, vizionară (Harul ca apartenență vie în trupul Bisericii), dau lucrării finite ale acestuia un caracter infinit, de taină.

Care e prețul artei? Nu e cel de la licitații, ci prețul artei creștine e prețul sufletului: biruință prin Duh, comuniune. Artă creștină e plină de imagini vii ale virtuților: pace, liniște, smerenie, seninătate, simplitate, fuga de slavă și de trupesc, sensibilitate fermă, calea ei depășește suprafirescul lucrurilor și arată duhul lor (nu arată lumea închisă în ea însăși) e o artă slujitoare, plină de dragoste și generozitate.

Neadulându-și propriile lucrări, artistul creștin le privește în lumina și bucuria Învierii, o lume revelatoare, eshatologică, și caută să se desprindă de ele prin rugăciune și asceză, căci dacă am avea vii ochii dinăutru, n-am avea nevoie de cei din afară. El se cere părtaș la slava lui Dumnezeu și nu la slava lumii. El rămâne neimpresionat de formele exterioare, căutând sensul adânc al vieții. Pentru el, forma exterioară trăiește în Duh. Artistul creștin e în același timp fascinat și înstrăinat de frumusețea acestei lumi, gândul smerit îi dă o rețineră, o sfială, o discreție, în a-și etala talentul, considerându-se nevrednic de o asemenea misiune, de o asemenea mărturisire pe față. În această lume păgânizată el pendulează între retragere (considerând totul gunoaie-deci și artă, pentru dragostea lui Hristos) și implicare, la fel ca în primele secole, considerând operele de artă ca roade ale lucrării lui Hristos în el și ca un gest de dragoste făcut lumii. Oricum el își asumă o asceză în artă, renunțând la poleiala lumii, și la artificii meșteșugite, printr-o severă selecție a lucrurilor, printr-o rigoare și austeritate atât în artă cât și în viața personală.

Lucrarea artistului e și o biruință împotriva simțurilor, căci, spune Sf. Nil Ascetul: „formele sensibile hrănesc patimile, întărind la rând pe fiecare idol, chiar împotriva sufletului”.

În contextul în care, în lume crește dinamica pierzaniei, e firesc să luăm aminte în ce direcție avem să ne lăsăm călăuziți de cele văzute. „Hristos a fost pus spre căderea și ridicarea multora” (Lc 2, 34), așadar să băgăm de seamă dacă nu cumva e pus spre căderea celor ce privesc creația văzută numai cu simțurile ca unii ce nu pot străbate spre duhul cel nou al harului pentru nebunia lor, și spre ridicarea celor ce privesc duhovnicește și se îngrijesc prin purtările cuviincioase numai de chipul dumnezeiesc al sufletului.

Deosebirea lucrurilor în artă, Duhul lui Dumnezeu și duhul lumii

Arta, ca expresie a naturii umane restaurate	Arta, ca expresie a naturii umane căzute
<ul style="list-style-type: none"> • Dumnezeu ne dă din înțelepciunea Sa vederile înțelepte : descoperirea prin har a înțelepciunii din lucruri • Cunoștința vederilor dumnezeiești frânge raționamentul nevoitorului cu smerita cugetare • Ieșirea din formele ideilor multiple • Când ni se descoperă Cuvântul vedem în El totodată toate rațiunile lucrurilor • Gânduri dumnezeiești • Pe măsură ce crește cuvântul lui Dumnezeu în suflet, dispar celelalte înțeleșuri • Există diferite vederi, contemplații • Arta zilelor noastre este asemenea femeii cu scurgere de sânge care trebuie să se atingă de Hristos pentru a se vindeca • Sf Evagrie: <i>mintea și inima trebuie să devină fără forme dacă vrea să contemple pe Dumnezeu, așa încât Dumnezeu să înscrie în ele trăsăturile, semnele și formele Sale.</i> • Cei ce caută vederile cele dumnezeiești trebuie să omoare înțelegerea trupului 	<ul style="list-style-type: none"> • Urâțenia se vinde ca frumusețe • Fățarnicul vânează slava din aparență • Dezbinarea în artă se datorează păcatului • Mintea se înstrăinează de la firea ei când își fărâmițează cugetarea după mulțimea lucrurilor. E conform cu natura ei să se unească cu Cuvântul • Atitudini lumești: extravaganta, teribilism, imoralitate, trufie • Făcător de idoli. A face din artă un scop • Făuritor de năluciri, mimează adevărul, îl înlocuiesc cu minciuni frumoase • Arta stearpă creatoare de rătăcirii • Nefirescul în artă • Arta ca expresie a căderii omului, a disperării și a neputinței față de sensul real al lucrurilor • Născocire • Cuvintele, imaginile care te țin în ținutul lor mărginit • Zbor, ca să ai de unde te întoarce • artă pentru artă, arta ca scop= idol • Folosirea timpului ca să rămână în timp • Creația, omul ,sunt văzute independent de Dumnezeu

- Dacă, cunoașterea cuvintelor te duce la o înălțime dincolo de cuvinte, la fel imaginile duc la o înălțime dincolo de imagini
- Artă lucrătoare în tăcere. Tăcere = când mintea îmbrățișează pe Dumnezeu, desfăcută de toate
- Forma presupune definitul ei
- Arta, ca mijloc, nu ca scop
- Artist nehotărnicit(dezlegat de toate)
- *Contemplarea simplă a dumnezeirii e fără chip și fără formă*- Calist
- Dumnezeu nu are nevoie să fie explicat de cuvinte, lucruri și imagini, căci toate sunt interioare Lui
- Imaginile și cuvintele ajută mintea să se înalțe până dincolo de conținutul lor
- Privim firea lucrurilor potrivit cu rațiunile lor
- Creația oglindește Creatorul
- Simțirea stă în slujba minții
- Judecata netulburată de patimi
- Artistul-privirea răstignită
- A vedea și a cunoaște întru curăție
- Natura- rațiuni plasticizate (Dumitru Stăniloae)
- Contemplă lumea dincolo de materialitate
- Cele create - semne ale iubirii lui Dumnezeu și

(umanism)

- Înțelegerea trupească a artei
- Întrebuințarea abuzivă a simțurilor
- Ateism estetic- lepădarea de Hristos în artă
- Duh lumesc, abuzul simțurilor
- Simțirea lucrează singură, hărțuirea simțurilor
- Preocuparea de aspectele văzute, de lumea pur materială
- Simțire afectată în mod exagerat de plăcere și durere
- Pofta, iuțimea, menite să dorească cele spirituale își pun energia în slujba simțirii. Disperarea după plăcere, fuga de durere
- Lumea se îngustează la cele văzute și materiale, iar nemaivăzând rațiunile divine din lucruri, nu-L mai văd pe Dumnezeu
- Omul se unilateralizează, devenind numai simțire, patimă și irațional, poftă și mânie
- Sărăcie spirituală și denaturare
- Păcatul- diminuare a omului și îngustare a lumii
- Păcatul rupe în multe și felurite părți
- Omul gol pe dinăuntru
- Fantezia pătimășă modelează cu patimă gândurile ca să pară vrednice de iubire, frumoase și placute minții
- După chipul lumii, amestecat cu păcat, nesimțire duhovnicească și amorțeală
- Boala închipuirii
- *Arta întemeiată pe năluciri ca formă de amăgire spirituală*. Sf Grigorie Sinaitul

apeluri la iubirea noastră să fim asemenea

- Arta- chipul frumuseții divine
- Golirea de orice nălucire: gânduri pătimase și paza minții
- Arta, ca un reflex ar trezviei și vegherii
- Artiștii creștini, făcători de pace, arta lor are ceva taumaturgic
- Sf Calist: *în Dumnezeu e satisfăcută setea de înțelegere a tuturor*
- Privirea în Dumnezeu nu sfâșie mintea
- Arta- expresia înnoirii finale a lucrurilor readunate în cel Unul. Pentru această readunare contemplează-L pe Acela în toate. Aceasta nu e construire de castel în aer ci o ancorare în Realitate (duhovnicească)
- Proverbe 4,27 : *umblă pe calea împărătească, neabătându-te nici la dreapta nici la stânga. Este arta, chiar privită ideatic, o abatere de la această cale?*
- Ține măsura, nu căuta slava
- Cugetul curat și mișcările blânde ale inimii
- Să-ți ardă inima pentru toată zidirea
- Un fel de dar al vederii. Să identifici specificul prezenței dumnezeiești în oameni și lucruri
- Inima, ca sensibilitate înțelegătoare- deschisă spre infinitul lui Dumnezeu, care sesizează

- Nestatornicia
- Fiecare artist cu Adevărul lui- dezbinarea pentru care arta e o zeiță, idolatrie
- Arta stearpă: efort zadarnic, *fără Mine nu puteți face nimic*, spune Hristos
- Artă dezbinată, sectară
- Artă opacă
- Arta ca scop, nu ca mijloc
- Arta ca expresie a slăbiciunii spirituale
- Tulbură,
- Colonii ale deșertăciunii, golire de sens, omul gol
- Invazie a demonicului
- Sf Grigorie Sinaitul : *cei neîmpărtășiți de Adevăr, află pe cele ale înșelăciunii înnebunite.*
- Smintelile lumii
- Scalvii mândriei, materiei , robii simțurilor
- Tâlharii cu mintea fură sensurile
- Împietrirea inimii duce la setea de a pune în vedere dreptatea ta, ființă închisă
- Minciuni frumoase
- Dorința de a plăcea oamenilor
- Arta stearpă
- Artă împătimită
- Starea rigidă a păcatului
- Păcatul te închide în egoism și în lumea văzută

adâncul fiecărei persoane

- Sf Nichifor din Singurătate *Cele din afară pot fi privite și de mintea aflătoare în inimă ,dar atunci mintea le vede nu numai în suprafața lor și în simpla lor capacitate de satisfacere a trebuințelor trupului ci ele îi devin simboluri transparente pentru suportul lor ultim și infinit care e Dumnezeu*
- Calist vorbește despre contemplație, ca fiind cunoașterea celor de înțeles cu mintea în cele supuse simțurilor(a celor inteligibile în cele sensibile)și uneori a celor inteligibile simple pentru înaintași.
- Artă- transparența adevărului
- Iov 33,4 *sufierea lui Dumnezeu e cea care mă învată pe mine*
- *Duhul toate le cercetează, chiar și adâncurile lui Dumnezeu* 1 Corinteni 2, 10, așadar și arta.
- este arta o împrăștiere a minții sau o rodire a ei, în lumina Duhului?
- Înțelepciunea se mută ușor de la simțuri la înțelegere și vede prin descoperire înțelegătoare cele negrăite
- Viata e un drum de la chip, la asemănare cu Dumnezeu
- Sf. Calist: *mintea pătimește ceea ce vede, pentru că se face asemenea*
- Adevărul este unul, deci și unitatea direcției

- Artă care ține de împrăștierea lumii și e expresia unei lumi dezbinată de păcat cu porniri contradictorii
- Artă ca orizont mărginit
- Unde nu e rugăciune, e împotrivire în idei și dezbinare
- Închipuirile unei gândiri abstracte
- Lucrările de artă sunt chipurile lumii în care crezi (chip – icoană)
- Lucrurile îngroșate ale lumii și ale trupului
- Artă rătăcirii în pustie , fermecătoare ca fata morgana și uită de pământul făgăduinței
- Idolatrizează mintea
- *Vrând mintea să contemple cele de deasupra sa cele ale inteligerii , de nu va avea împreună lucrătoare prin har și inima sa, va vedea lucruri fictive nelumești și tulburi.* Sf Calist
- Dupăunirea inimii cu înțelegerea, prin har, mintea vede fără amăgire în lumina duhovnicească și se ridică cu totul peste simțuri spre Dumnezeu
- Leșirea inimii din îngustările ce le produc chipurile și închipuirile
- Artă opacă te împiedică să vezi adevărul. Are ceva hedonist
- Învățători înșelători
- Galateni 4, 8 *Dar atunci, necunoscând pe Dumnezeu, slujeați celor ce din fire nu sunt dumnezei*
- Deșertăciuni savante - Constantin Noica
- Lucrarea păcatului în artă putrezește conținutul, sensul
- Impresionat de forme exterioare

• Arta= o mărturie, mărturisire a lui Dumnezeu, ce include descoperirea • Calea cea strâmtă în artă presupune nu o privire periferică în artă ci una centrală, în esență. • Martiriu al imaginii sau sunetului= cruce, jertfă • Artistului i se cere vedere deschisă spre ceruri • Arta presupune curăție (voia noastră include și voia lui Dumnezeu) • Înțelegere cu ajutorul lui Dumnezeu, cu smerenie, spre mântuirea sufletului • Simțire duhovnicească • Sf. Simeon Noul Teolog: <i>Cunoașterea lui Dumnezeu e o sabie cu două tăișuri, care desparte sufletul de toată pofta.</i> • Vom da seama pentru fiecare cuvânt, imagine, sunet. • Frumusețea divină- iluminare, descoperire • <i>Tot chipul tinde spre model și e legat de el- Teolipt</i> • Arta care pornește pe urma frumuseții lui Hristos, lepădând materialitatea presupune curăția cugetării • Ps, 34, 16: <i>ochii mei pururea spre Domnul (nu în lumina reflectoarelor, ci în lumina lui Hristos)</i> • Nemincinoasă e dar smerenia, în afara ei, e părerea de sine, care e mincinoasă • Vederea cea după Dumnezeu	• Stereotip, angoasă, patologic • Împrăștierea minții - sectarism în artă, se închină lucrului • Spectaculos, excentric, provocator, • Robită, sfâșiată de mândrie și păcat • Trăiește clipa (scop: eternizarea pe pământ), nu voia lui Dumnezeu • Împietrirea inimii, de aici rezultă rătăcire, păcat, orbire, robire...pune stăpânire pe simțuri • Simțire trupească • Păcatele orbesc mintea, moleșesc inima, depărtează pe om de Dumnezeu. • Ce fel de artă? După roade se cunoaște pomul • Abstractizare nejustificată • În drum spre nicăieri • Sf Siluan Athonitul: <i>Sufletul cade în înșelare fie din lipsă de experiență, fie din mândrie . Dacă e din lipsă de experiență, Dumnezeu ne va tămădui degrabă, dar dacă e din mândrie, atunci sufletul va suferi mai multă vreme până când se va fi învățat smerenia, și abia atunci îl va tămădui Dumnezeu.</i> • <i>mintea e împărțită între patimi și lucruri, încât se întinează și înțelesul și sufletul se arată fără înțelegere și fără așezare, întrucât mintea s-a împrăștiat în niscaiva năluciri sau spre cele ce e furată</i> • Plăsmuiesc “ adevăruri” • diavolul schimbă sistemul de valori: cele neimportante devin importante și invers

• Lumea văzută= chipul al celei nevăzute= arhetip al celei văzute • Sf Isaac Sirul: <i>să calci cu putere peste conținutul celor văzute, care este zid despărțitor în fața celor dinăuntru</i> • O inimă care se odihnește de cele ale pământului • Pictorul pictează esența înăuntrul lucrurilor și compozitorul prindeesența înăuntrul sunetului. • O artă botezată , încreștinată • Duhul lui Dumnezeu, nu al lumii, se plimba pe deasupra creației • Artistul nu trebuie să fie asemenea lumii, ci asemenea lui Dumnezeu, după chipul Creatorului, Cel care transfigurează materia și-i dă sens • O anumită sfială • A fi puternic este puterea Duhului • Și-au despovărat cugetarea de cele materiale • Pomii nemuritori ai Raiului, cugetările înțeleșurilor dumnezeiești • Omul duhovnicesc judecă toate cu mintea lui Hristos • Cunoașterea dumnezeiască arată chipul dumnezeiesc plin de iubire desăvârșită • Mintea roditoare în Biserică • Cel ce disprețuiește cele de jos și e rănit în întregime de drgoastea lui Hristos	• Sf Isaac Sirul: <i>Nu te poți izbăvi de închipuire atâta timp cât ești legat de lucrurile lumii</i> • Cei ce trăiesc prin simțuri • Păcatul= îndepărtarea de esență și intrarea în sfera nefirescului, a iraționalului • Înaintarea spre nimic • Neștiința este întuneric, rezultă suflete întunecate • Amăgirea de jos a lucrurilor • Să fii hotărnicit de ceea ce te mărginește = robia celor văzute • Mintea se mărginește de chipul lucrurilor • Robirea minții • Nichifor Stithatul : <i>chipurile întinate din minte</i> • 1Tim 4, 7<i>Iar de basmele lumești și băbești ferește- te</i> • 1 Tim 4, 4 <i>își vor întoarce auzul de la adevăr și se vor abate către basme</i> • Ceea ce se promovează în artă este un fel de impostură culturală
Dar ceea ce nu e legat de spiritualitate, nu valorează nimic • Desfigurare • Alienare, depersonalizare • Duhul urâciunii • Artistul= propriul cioclu al artei lui • Arhim. Sofronie Saharov: <i>toate patimile sunt îmbrăcate într-o formă oarecare, vizuală sau gândită, a imaginației</i> • Arta lor are farmec (fermecătoare, iluzorie) |
|---|---|

<ul style="list-style-type: none"> • Arde de dragostea lui Dumnezeu în chip curat • Dezvelirea ochilor- dezvăluire - vedere • Tit 1,15 <i>toate sunt curate pt cei curați , iar pentru cei întinați și necredincioși nimeni nu este curat, ci li s-a întinat lor și mintea și cugetul</i> • Creațiile creștine vădesc latura ziditoare și înțelegătoare a lumii • <i>“ în materie de frumusețe nu există noutăți, există permanent. În materie de urât sunt atâtea noi forme de expunere”</i> • Orice pânză pictată e în același timp autoportret, giulgiu, cale, punte între văzut și nevăzut • O anumită fermitate și determinare, opuse moliciunii, neștiinței și dulcegăriilor, căci pe pânza pictorului se ucid demoni, idoli-la fel în celelalte creații artistice • Pensula, dalta= sabie, pânza, piatră (amjertfit celelalte) 	<ul style="list-style-type: none"> • Sf Isaac Sirul: <i>subtilității unor gânduri sucite îi urmează părerea</i> • Sf Andrei Criteanul: <i>căutat-am la fumusețea pomului și mi s-a amăgit mintea</i> • Arta- ca îmbrăcăminte a gândurilor rușinoase, • Arta ca o candelă stinsă • Cunoștință mincinoasă Filocalia, cap 6 • Trufia înșelăciunii • Închipuirea de sine • Înșelăciunea celor văzute • În artă este multă neghină • Peste chipul lui Dumnezeu se proiectează chipurile întinate din minte • Își îngrijesc peste trebuință trupul care-i războiește • Își fac mintea pământească îngroșată de patimi, sufletul nemaitinzând spre ceruri
--	--

- transfigurare
- un tablou să se ridice deasupra micimii celor văzute
- Sf. Maxim Mărturisitorul: A te închipui ceva nu te lasă să ajungi aceea ce te închipui
- cultura, în slujba lui Dumnezeu. Chemată și ea să se sfințească prin căutarea și trăirea Adevărului
- anumit vizionarism, include o anumită asceză a minții
- Rugăciunea Sf Dumitru. “ defăimătorul celor de jos și iubitorul celor de sus”
- Desfătarea cu cele nevăzute
- Văzute în lumina veșnică, ce e luminaDuhului, nu a trupului
- Luminați prin har
- Arta este o ispită ca să se vadă de partea cui ești
- Dialogul artei cu teologia
- Sfântul Grigorie de Nyssa: ființa minții se amestecă cu elementul subțire și luminos al firii sensibile
- Darul deosebirii, smerita cugetare în artă
- Arta este dragoste, slujire, misiune
- Simplitatea cea duhovnicească
- Arta luminoasă neprefăcută
- Sf Ioan Scărarul : vederea e cunoaștere înșelegătoare
- Înțelegerea cea de dinăuntru
- Sf Ioan Scărarul : smerenia desăvârșită izgonește

- Duhul alipirii de cele văzute, ca unii ce-și iubesc sufletul lor și aleg să facă voia lor
- Cei lipiți de lucruri
- Privirea fără pază a celor supuse simțurilor deschide intrarea poftei în lucrarea omenească
- Legea trupului
- Pofta ochilor
- Nu poți sluji la doi domni
- Cei care lucrează ca de la ei, robi ai nălucirilor
- Exista elementul gros și opac, aproape carnal al firii sensibile
- Autosuficiență, închipuire de sine
- Smintiții, smintesc
- Păgânism în artă, gnosticism, maniheism
- Desfigurare, a-iconic
- Exacerbare simțuală
- Înțelepciunea cea din afară
- Petru Damaschin: îmbătarea întru cunoștință a adus moartea întru știință
- Chipuri mincinoase
- Ioan Scărarul: mintea celui neînfrânat e plină de chipuri necurate
- “Rai” falsificat, deformat, mincinos
- E căutată slava de la oameni
- Închipuirea că e ceva sau cineva

Închipuirile de sine

- Sf Ioan Scărarul :(toți artiștii) și scriitorii duhovnicești, sunt preoți ai acestei lumi, nu în sensul că imaginează ceea ce nu este, ci în sensul că, trăind bogăția acestei lumi, reușesc să o redea în moduri cât mai corespunzătoare , folosindu-se de imagini.
- Cuget duhovnicesc
- Frâu minții împotriva împrăștierii
- Mod simplu, nemeșteșugit
- Artistul, e cel ce-și adună mintea și simțurile înăuntru
- 1 Ioan 2, 15-16: *nu iubiți lumea, nici cele din lume, că tot ce este în lume: pofta trupului, pofta ochilor și trufia vieții nu sunt de la Dumnezeu, ci de la lume sunt*
- Arde de dragostea lui Dumnezeu
- Să oglindim slava lui Dumnezeu
- Înțelepciunea bunei științe în Hristos Iisus
- Vedere îmbunătățită
- Arta – un mod de teologhisire
- Sf Talasie Libianul: *Rațiunile lui Dumnezeu le cercetează acela care îl cinstește pe El, dar le află cel îndrăgostit de adevăr*
- Simțire nematerialnică

- Cuget trupesc
- robirea minții defăimează realitatea
- Zăpăceală
- Abuz de imagine
- *Fără suflarea Duhului în inimă(prin smerenie- rugăciune), toate câte le vede mintea sunt nălucirile ei.* Calist
Așadar, Duhul garantează obiectivitatea vederii minții sau a înțelegerii drepte a rațiunilor lumii.
- Idei greșite=erezii estetice= necreștine
- Diavolul dă înșelăciunii chipul Adevărului
- Arta = slăbiciune și nestatornicie? Întuneric? plăsmuire deșartă de năluciri, o cale nesăbuită și rătăcotoare
- Arta ca Turn Babel care se vrea până la cer , disperată să nu moară, Autoadorarea
- Arhim Sofronie vorbește depre o dinamică a păcatului
- Mințile pocite răstălmăcesc adevărul
- Sf Ioan Scărarul: Nălucirea e amăgirea ochilor când doarme cugetarea
- In 5, 5 Fără Mine nu puteți face nimic. Deci nici artă fără Hristos
- Gal. , 2, 2 ca nu cumva să alerg sau să fiu alergat îndeșert.
- 1 Cor 3, 13 Focul va cerca lucrul fiecăruia